

händelser långt tillbaka i tiden. Då kommer vissa teman att betonas medan andra nedtonas eller försvinner. Denna traderingsprocess kan påverkas av faktorer i berättarnas samtid men bygger även på regionala och lokala skillnader. *Historiska sägner* speglar den subjektivt upplevda historien och hur den kunnat förmedlas till nya generationer inom den egna släkten och på den egna lokala orten. Boken kan rekommenderas till den folkloristiskt och historiskt intresserade läsaren.

Anders Gustavsson, Oslo

Möten med historiens mångfald. Lars Berggren, Klas-Göran Karlsson och Charlotte Tornbjer (red.). Nordic Academic Press, Lund 2010. 286 s., ill. ISBN 978-91-8550-946-1.

Det är inte alltid lätt att göra en antologi rättvisa, speciellt om den består av 23 bidrag, vilket är fallet med *Möten med historiens mångfald*. Skribenterna är forskarstudenter i historia och de skriver om vitt skilda ämnen, vilket redaktörerna har försökt bemästra genom att dela upp boken i fem övergripande teman, ”Historia, vetenskap och ideologi”, ”Historia i världen”, ”Att berätta och iscensätta världen”, ”Kulturhistoria och historiekultur” samt ”Kollektiv, kommunikation och konflikt”.

För den här recensionen har jag valt att lyfta fram fyra bidrag, kanske inte för att de kvalitetsmässigt överglänser de andra, utan mer för deras engagemang eller vilja att berätta en bra ”historia”. Först ut är Carolina Jonsson Malm med sitt bidrag ”Reproduktionsteknologins moraliska biografi. Etik och moral i svensk inseminationspolitik”. I artikeln behandlar Jonsson Malm den inseminationsutredning som tillsattes 1981 och som resulterade i två betänkanden, *Barn genom insemination* och *Barn genom befruktning utanför kroppen m.m.* Inseminationslagen kom till 1985 och var, genom att den betonade barnets rätt att få kännedom om sitt ursprung, unik.

Författaren diskuterar bl.a. hur föreställningar om ”barnets bästa” kom att prägla den svenska lagstiftningen. Barnets bästa är ett mångtydigt begrepp och blev på grundval av detta till ett moraliskt argument: ”Att barnets bästa fick ett så stort utrymme i den svenska lagstiftningen bidrog således till att Sverige konstruerades som det mest civiliserade landet i moralens geografi” (s. 41).

Jonsson Malm lyfter också fram betydelser av genus

och moral vad gäller utredningens behandling av frågan om IVF. Här ansåg man att det var rimligt med IVF om ägg och sperma kom från en kvinna och man i ett parförhållande, men man tyckte inte att donerad sperma skulle tillåtas. Kulturella genusaspekter framkom även i argumentationen mot äggdonationer, eftersom den ansågs strida mot den ”naturliga livsprocessen”. Författaren frågar här vad skillnaden skulle vara mellan ägg och sperma, och diskuterar bl.a. hur en traditionell bild av modern strider med tanken på att kvinnan ska ge bort sina ägg, och kontrasterar mot föreställningar om mannen som sprider sin säd. Vad Jonsson Malm kan visa är alltså hur utredningen och lagstiftningen återskapade föreställningar om kropp, kön och reproduktion.

I ”Meningsskapande kring poliosjukdom. En studie av respektabilitetens gränser” tar Matilda Svensson utgångspunkt i ett individuellt livsöde, nämligen Greta Andersson och hennes insjuknande i polio 1945. Greta har själv dokumenterat sin sjukdom och hennes berättelse finns tillsammans med andra polioberättelser samlade på Riksarkivet i Stockholm. Svensson vill i dessa berättelser studera meningsskapande och betydelser av respektabilitet. Det handlar om att visa hur de sjuka i sina berättelser framstod som värdiga och legitima ”patienter”.

Ett exempel på det är ”betonandet av den egna viljan”. En moralisk patient skulle ta ansvar för sitt eget tillfriskande och vara ”aktiv i kampen för förbättring och egenförsörjning” (s. 119). Den sjuke skulle också vara villig att vidareutbilda sig och på så sätt framträda som respektabel. Ofta framstår berättelserna som framgångsskildringar, där de drabbade visar att de gjort rätt och agerat som poliosjuka bör agera. Gretas berättelse avviker dock från denna modell: ”Hon ställer krav, hon skuldbelägger andra för sin ’energilöshet’ och hon vill ut i staden där hon kan konsumera” (s. 121). Konsumtionslystnad var inget tecken på respektabilitet, och Gretas berättelse blir på så vis ett exempel på hur skötsamhetens gränser utmanades.

Enskilda individer utgör också startpunkten i Peter K. Anderssons bidrag, ”Den barhuvade fasadklättraren och andra berättelser om huvudbonadens betydelse i det viktorska London”. Författaren skildrar en händelse i Kensington 1881 då en barhuvad man hoppade in i en passerande droska. Thomas Coomber, droskkusken, förundrades över att mannen var barhuvad, och konfronterade främlingen med detta faktum. Denne svarade med att be kusken köra till närmaste hattaffär för inköp av en huvudbonad, en ”billycock” – ett slags enkelt

plommonstop. Senare visade det sig att mannen ifråga hette Charles Williams och var en inbrottsjuv på flykt. Anderssons situationsbeskrivning mynnar ut i en fråga om hur vi ska kunna förstå att mannen valde att stanna och köpa en hatt trots att han var på flykt undan polisen.

Författaren placerar sitt bidrag i det fält han kallar för "trivial historia", där det vanliga och odramatiska står i fokus. Här handlar det om att försöka förstå vilken roll hatten hade för interaktionen i den viktoriaiska offentligheten, och på så vis också begripa Williams beteende. Andersson diskuterar relationen mellan val av huvudbonad och klasstillhörighet och vill varna för att alltför rätlinjigt sammanbinda dessa. Den viktoriaiska staden var mer mångfasetterad och oordnad än vad man vanligtvis trott. Trots det var hatten ett viktigt instrument för att signalera värdighet, vilket också kan förklara Williams hattinköp: Han "levde i en värld där huvudbonanden var en självklarhet [...] och ett verktyg för social kategorisering" (s. 171).

Martin Eriksson skriver under rubriken "De utestängda. Kommunal diskriminering av 'tattare' i Halland 1880–1941". Författaren utgår från en enskild händelse år 1902 då en organist och klockare skickade en skrivelse till samtliga kommuner i Halland och krävde kraftiga åtgärder för att stoppa tattarnas vandrings- och tiggarliv. Detta var, enligt Eriksson, ingen isolerad händelse utan en del av det problemkomplex som brukar kallas för "tattarfrågan". Med tattare avser författaren alla de som av sin omgivning benämnts som tattare, oavsett deras egen identitetssyn, och hans syfte är att analysera de föreställningar om och åtgärder mot tattare som vidtog av den bofasta befolkningen.

Här spelade olika diskrimineringstekniker stor roll. Ett exempel var "hysningsförbud", som innebär att det var straffbart att låta tattare övernatta på gårdar i kommunen. Detta kunde kompletteras med förbud mot att skänka gåvor till eller att göra affärer med tattare. Särskilda ordningsmän, med uppdrag att övervaka tattare och andra lösdrivare, var också en strategi i sammanhanget. Kanske mest verkningsfullt var, enligt författaren, att köpa upp eller riva de hus där tattarfamiljer befarades flytta in. Eriksson betonar också att dessa strategier fanns långt innan 1930-talets folkhemsprojekt, till vilket man vanligtvis förlägger diskriminerande och rashygieniska åtgärder. Detta kan om inte annat föranleda oss att fundera över var diskrimineringstekniker och strategier tillämpas idag, även om det sker under andra former.

Möten med historiens mångfald har sina fördelar.

Trots ett begränsat utrymme för respektive författare ger boken en bra bild av den historiska forskningens bredd. Det är flera spännande projekt som redovisas. För egen del tycker jag att boken både har bidragit till min något begränsade allmänbildning och väckt nyfikenhet för forskningsfrågor som jag tidigare inte reflekterat över. Det jag saknar är en något mer djuplodande inledning, t.ex. hade redaktörerna på en metanivå kunnat redogöra för tendenser inom historieforskningen och hur här presenterade bidrag relaterar till sådana tendenser. Det hade också inneburit att antologins potential som lärobok hade ökat. Frånvaron av teoretiska och metodologiska resonemang kan relateras till det begränsade utrymmet och sannolikt också till forskningsprocessens karaktär, eftersom det kan variera i vilket läge den teoretiska fördjupningen sker, men nog hade det varit bra med en något högre grad av vetenskaplighet. Boken har för min egen del passerat bra på nattygsbordet, och ett par-tre artiklar per kväll har känts både rimligt och stimulerande.

Bo Nilsson, Umeå

Samuel Edquist: *En folklig historia. Historieskrivningen i studieförbund och hembygdsrörelse*. Boréa, Umeå 2009. 474 s., ill. ISBN 978-91-89140-63-9.

2009 gavs boken *En folklig historia* skriven av historikern Samuel Edquist ut. I bokens första meningar berättas att historia är något som nyttjas och utnyttjas, att det förflutna brukas med olika syften. Edquist skriver: "Inte minst har kulten av historia skett i nationens namn och sättet att dyrka den har varit många: jubileer har firats, museer har grundats och vetenskapliga discipliner som historia, arkeologi och etnografi har utnyttjats."

Läsaren av boken förstår snart att bilden av hembygdsrörelsen och folkbildningsförbunden som neutrala demokrativäktare ska utmanas. Författaren bidrar till ett omfattande forskningsfält där teman som demokrati, nationalism, svenskhet och historiebruk undersöks. Huvudfrågorna i studien formuleras: Hur har en gemensam nationell myt kunnat fortleva i Sverige trots politiska konflikter, trots social och ekonomisk ojämlikhet? Vad har historiebruken och nationalismen haft för ideologisk betydelse i 1900-talets Sverige, över välfärdsstatens och folkhemmets införande till, vad Edquist kallar, vår tids "senkapitalistiska" samhälle? Vad har förändrats, vad har inte förändrats? Huvudfrågorna följs sedan av fler omfattande frågeställningar, t.ex. hur har man inom